

ශ්‍රී ලංකාවේ දේශීය විදේශ විනිමය වෙළඳපොළ තුළ මිල අනාවරණය කිරීමේ යාන්ත්‍රණය ශක්තිමත් කිරීම

හැඳින්වීම

විවෘත ආර්ථිකයන්හි ප්‍රධාන සාර්ව ආර්ථික විචල්‍යයක් වන විනිමය අනුපාතිකය, වෙළඳ තරඟකාරීත්වය, දේශීය මිල ස්ථායීතාව සහ සමස්ත සාර්ව ආර්ථික ක්‍රියාකාරීත්වය කෙරෙහි සැලකිය යුතු බලපෑමක් ඇති කරමින් වෙළඳ හා ප්‍රාග්ධන චලනයන් සහ මුදල් ප්‍රතිපත්ති සම්ප්‍රේෂණය හැඩ ගස්වනු ලබයි. විශේෂයෙන්ම, ආනයන මත බෙහෙවින් යැපෙන සහ අපනයන, සංචාරක ව්‍යාපාරය, විදේශ ප්‍රේෂණ මෙන්ම මූල්‍ය ප්‍රවාහයන්ගෙන් ලැබෙන විදේශ විනිමය උපයන්තාව ශ්‍රී ලංකාව වැනි කුඩා විවෘත ආර්ථිකයන් තුළ විනිමය අනුපාතිකයේ වෙනස්වීම් කෙරෙහි සැලකිය යුතු අවධානයක් යොමුවේ.

2023 අංක 16 දරන ශ්‍රී ලංකා මහ බැංකු පනත බලාත්මක වීමත් සමඟ ශ්‍රී ලංකාවේ දේශීය විදේශ විනිමය වෙළඳපොළ ව්‍යුහාත්මක පරිවර්තනයකට ලක් වී ඇත. එම පනත මගින් නමාශීලී උද්ධමන ඉලක්කකරණ රාමුවක් යටතේ නමාශීලී විනිමය අනුපාතික ක්‍රමයක් ස්ථාපිත කරන ලද අතර, විනිමය අනුපාතික තීරණය කිරීමේ පදනම ලෙස වෙළඳපොළ මත පදනම් වූ මිල තීරණ කිරීමේ ක්‍රියාවලිය ආයතනිකගත කරන ලදී.

මෙම විශේෂ සටහන මගින් ශ්‍රී ලංකාවේ දේශීය විදේශ විනිමය වෙළඳපොළ තුළ මිල අනාවරණය (Price Discovery) කර ගැනීමේ ක්‍රියාවලිය, එහි වැදගත්කම, වෙළඳපොළ සහභාගිවන්නන්ගේ කාර්යභාරය සහ ශ්‍රී ලංකා මහ බැංකුව විසින් මැන කාලයේදී ගනු ලැබූ ක්‍රියාමාර්ග සහ ඉදිරි ගමන්මඟ පිළිබඳව විමසා බැලේ.

විදේශ විනිමය වෙළඳපොළ තුළ මිල අනාවරණය

මිල අනාවරණය යනු, ඉල්ලුම සහ සැපයුම, අවදානම් පිළිබඳ අවබෝධය, තොරතුරු ලබා ගත හැකිබව සහ පවතින ආර්ථික තත්ත්වයන් පිළිබිඹු කරමින් සැබෑ ගනුදෙනු මත පදනම්ව වෙළඳපොළ මිල තීරණය කිරීමේ ක්‍රියාවලියයි (Rosenberg and Traub, 2009).

ආර්ථික තත්ත්වයන් සහ වෙළඳපොළ ප්‍රවණතා පිළිබිඹු කරමින්, විනිමය සඳහා ඇති ඉල්ලුම හා සැපයුම අතර අන්තර්ක්‍රියාකාරීත්වය හරහා විනිමය අනුපාතික තීරණය කරන බැවින්, මිල අනාවරණ ක්‍රියාවලියේදී විදේශ විනිමය වෙළඳපොළ ප්‍රධාන කාර්යභාරයක් ඉටු කරයි. විදේශ විනිමය වෙළඳපොළ නව තොරතුරු සඳහා ඉහළ සංවේදීතාවයක් දක්වන අතර ආර්ථික දත්ත, ප්‍රතිපත්තිමය නිවේදන සහ භූ-දේශපාලනික තත්ත්වයන්හි සිදුවන වෙනස්වීම් අනුව විනිමය අනුපාතික ඉතා වේගයෙන් වෙනස් වේ.

මහ බැංකු, වාණිජ බැංකු, ආයතනික ආයෝජකයන්, සමායතන සහ සිල්ලර වෙළඳුන් වැනි අනන්‍ය වූ ඉලක්ක සහ අවදානම් නැඹුරු සහිත විවිධ සහභාගිවන්නන්ගේ අන්තර් ක්‍රියා හරහා විදේශ විනිමය වෙළඳපොළ තුළ මිල අනාවරණය සිදුවේ. සාර්ව ආර්ථික ප්‍රවණතා, ප්‍රාග්ධන ප්‍රවාහ සහ අපේක්ෂාවන් අනුව හැඩගැසුණු වෙළඳපොළ සහභාගිවන්නන්ගේ සාමූහික ගනුදෙනු, විනිමය අනුපාතික තීරණය කරන අතර එමගින් විදේශ විනිමය වෙළඳපොළ ඉතා කාර්යක්ෂම බවට පත් කරන අතර මිල තීරණය වීමට තොරතුරු සම්පාදනය කරයි (Bank for International Settlement, 2023).

මිල අනාවරණය කර ගැනීමේ වැදගත්කම සහ එහි ආර්ථික ප්‍රතිඵල

විදේශ විනිමය වෙළඳපොළ තුළ සිදුවන සඵලදායී මිල අනාවරණය කිරීමේ ක්‍රියාවලිය හරහා, විනිමය අනුපාතිකය ආර්ථිකයක තරඟකාරීත්වය පිළිබඳ ඉක්මනින් ලැබෙන මනා සංඥාවක් ලෙස ක්‍රියා කරයි. වෙළඳපොළ මත පදනම් වූ මිල අනාවරණය කිරීමේ ක්‍රියාවලියක් නොමැතිවීම මගින් ආර්ථික සංඥා විකෘති වන අතර එමගින් වැරදි වෙළඳපොළ මිලගණන් නියම වීම, අකාර්යක්ෂම ආයෝජන තීරණ සහ අවසානයේ සම්පත් වැරදි ලෙස වෙන් කිරීම, වර්ධනය මන්දගාමී වීම, දුර්වල මුදල් ප්‍රතිපත්ති සම්ප්‍රේෂණය සහ බාහිර කම්පනවලට ඇති අවදානම වැඩිවීම වැනි තත්ත්වයක් ඇති වේ.

සඵලදායී මිල අනාවරණය ක්‍රියාවලියක් මගින් විනිමය අනුපාතිකය සැබෑ ඉල්ලුම් සහ සැපයුම් තත්ත්වයන් පිළිබිඹු කරන බව සහතික කරන අතර, එය වෙළඳපොළ තරඟකාරීත්වය, ආයෝජන තීරණ සහ ව්‍යාපාර සැලසුම්කරණය සඳහා සහාය වෙමින් ඵලදායීතාව සහ ආර්ථික වර්ධනය ඉහළ නංවයි. තවද, විනිමය අනුපාතිකය නිර්ණය කිරීම විනිවිද භාවයකින් යුක්ත බවටත් වෙළඳපොළ ආයෝජකයින්ට විශ්වාසයක් ඇති කිරීම මගින් සෘජු විදේශ ආයෝජන සහ කළඹ ආයෝජන ගලා ඒම් සඳහා මෙය රුකුලක් වේ.

තවද, පොලී අනුපාතික තීරණ වලට අනුකූලව විනිමය අනුපාතික වෙනස් වීමට ඉඩ දීම මගින් මිල අනාවරණය, මුදල් ප්‍රතිපත්ති සම්ප්‍රේෂණ යාන්ත්‍රණය ද ශක්තිමත් කරයි. උද්ධමන ඉලක්කගත රාමුවක් යටතේ, වෙළඳපොළ බලවේග මත පදනම්ව තීරණය වන විනිමය අනුපාතිකය කම්පන අවශෝෂණය කරගන්නා සාධකයක් ලෙස ක්‍රියා කරන අතර, එය මූලික ආර්ථික මූලධර්ම පිළිබිඹු කරමින් පොලී අනුපාතික ප්‍රතිපත්තියට අනුකූලව මුදල්

ප්‍රතිපත්තිය සම්ප්‍රේෂණය කිරීමට දායක වේ. තවද, විනිවිද භාවයකින් යුතුව මිල අනාවරණය සමපේක්ෂණ හැසිරීම සහ සමාන්තර වෙළඳපොළවල විනිමය අනුපාතික තීරණය වීම සඳහා ඇති ඉඩකඩ සීමා කරයි. අවසාන වශයෙන්, ව්‍යුත්පන්න වෙළඳපොළවල සංවර්ධනය වීමට ඇති අවස්ථා නිර්මාණය කිරීමෙන් මූල්‍යමය වශයෙන් පුළුල් වෙළඳපොළ සඳහා දායක වන අතර, එමගින් ව්‍යාපාරවලට විනිමය අනුපාතික මගින් ඇතිවන අවදානම අඩු කිරීමට ඉඩ සලසයි.

ශ්‍රී ලංකාව සම්බන්ධයෙන් ගත්කල නමායිලී උද්ධමන ඉලක්කකරණ රාමුව සපුරාලා ලෙස ක්‍රියාත්මක කිරීමත් දේශීය මිල ස්ථායීතාව ළඟා කර ගැනීම සඳහා නමායිලී විනිමය අනුපාතික ප්‍රතිපත්තියක් හඳුන්වාදීම සමඟ, ශක්තිමත් මිල අනාවරණය කර ගැනීමේ ක්‍රියාවලියක වැදගත්කම වර්ධනය වී ඇත. විනිවිදභාවය වැඩිදියුණු කිරීම සහ අපේක්ෂාවන් ස්ථාවර කිරීම මගින්, එය සාර්ථක ආර්ථික ස්ථායීතාවයට දායක වන අතර, ආර්ථිකයට දිගුකාලීනව ඔරොත්තු දීමේ හැකියාව ශක්තිමත් කරයි.

ශ්‍රී ලංකාවේ විදේශ විනිමය වෙළඳපොළ යථා තත්ත්වයට පත්වීම සහ ස්ථාවර වීමට සපුරාලා මිල අනාවරණය කර ගැනීමේ ක්‍රියාවලිය ප්‍රධාන හේතුවක් වී තිබේ. වෙළඳපොළ මත පදනම් වූ මිල නියම කිරීමේ ක්‍රමවේදය වැඩිදියුණු වීම නිසා, වෙළඳපොළ තුළ විනිමය අනුපාතිකයෙහි අක්‍රමවත් බවක් ඇති නොවන පරිදි, 2022 වසරේ දී ඉතා අවම මට්ටමක පැවති දළ නිල සංචිත 2025 වසර අවසානය වන විට වඩාත් ශක්තිමත් මට්ටමක් දක්වා නැවත ගොඩනැගීමට ශ්‍රී ලංකා මහ බැංකුවට හැකි විය. විශේෂයෙන්ම 2025 වසරේදී විදේශ විනිමය ගැලපුම් පද්ධතිය (Electronic Matching Platform) හඳුන්වාදීමත් සමඟ අන්තර් බැංකු වෙළඳපොළ ක්‍රියාකාරකම් ඉහළයාම මෙයට තවදුරටත් රුකුලක් විය. එමගින් තරගකාරී මිලගණන්, ද්‍රවශීලතාව සහ වෙළඳපොළ ක්‍රියාකාරිත්වය වර්ධනය විය. 2023 සහ 2024 වසරවලදී ශ්‍රී ලංකා රුපියල එ.ජ. ඩොලරයට සාපේක්ෂව සැලකිය යුතු ලෙස අතිප්‍රමාණය වූ අතර, සමාන්තර වෙළඳපොළ තුළ විනිමය අනුපාතිකය සඳහා ඇති ආන්තිකය අහෝසි කරමින්, සියලුම විදේශ විනිමය ගනුදෙනු සඳහා විනිවිදභාවය සහිත පදනම් අනුපාතික ලෙස විනිමය අනුපාතිකය විශ්වාසනීය දර්ශකයක් ලෙස තහවුරු විය.

මිල අනාවරණය කර ගැනීමේ දී වෙළඳපොළ සහභාගිවන්නන්ගේ කාර්යභාරය

මිල අනාවරණය කර ගැනීමේ කාර්යක්ෂමතාව කෙරෙහි වෙළඳපොළ සහභාගිවන්නන්ගේ විවිධත්වය සහ ඔවුන්ගේ හැසිරීම බලපාන අතරම විනිමය අනුපාතිකය වෙළඳපොළ බලවේග මත තීරණය වීමට ඉඩ හරින

අතරතුර, ක්‍රමවත් වෙළඳපොළ තත්ත්වයන් සහතික කිරීමට සහ විශ්වාසය පවත්වා ගැනීම සඳහා මහ බැංකු ඉටුකරන කාර්යභාරය ද වැදගත් වේ (Osler, Mende and Menkhoff, 2011). ශ්‍රී ලංකාවේ බලපත්‍රලාභී බැංකු, ප්‍රධාන අතරමැදියන් සහ වෙළඳපොළ සම්පාදකයින් ලෙස කටයුතු කරමින්, අන්තර් බැංකු සහ පාරිභෝගික ගනුදෙනු සඳහා සහාය දක්වයි. තවද, අපනයනකරුවන්, ආනයනකරුවන්, ආයතනික ආයෝජකයින්, විදේශීය ආයෝජකයින් සහ විදේශ සේවා නියුක්තිකයන්, වෙළඳාම සහ ආයෝජන මත පදනම් වූ විදේශ විනිමය ඉල්ලුම සහ සැපයුම හරහා මේ සඳහා දායක වේ. පුළුල් පරාසයක පැතිරෙන නියෝජිතයන්ගේ සක්‍රීය දායකත්වය මඟින් විනිමය අනුපාතිකය තුළින් ආර්ථිකයේ මූලිකාංග නිවැරදිව නිරූපණය වන බව සහතික කරයි.

විනිමය අනුපාතිකය වෙළඳපොළ මත පදනම් වූ මිල තීරණය කිරීමේ ක්‍රියාවලිය හරහා තීරණය වීමට ඉඩ හරින අතරම, මූලික වශයෙන් සංචිත ගොඩනැගීම සහ වෙළඳපොළ තුළ විධිමත් තත්ත්වයන් සහතික කිරීම සඳහා ශ්‍රී ලංකා මහ බැංකුව විදේශ විනිමය වෙළඳපොළට සක්‍රීයව මැදිහත් වෙයි. ශ්‍රී ලංකා මහ බැංකුව විසින් දැනට ක්‍රියාත්මක කරනු ලබන වෙළඳපොළ යටිතල පහසුකම් වැඩිදියුණු කිරීමේ වැඩසටහන් මගින් විනිවිදභාවය, කාර්යක්ෂමතාව සහ වෙළඳපොළ ගැඹුර තවදුරටත් ඉහළ නංවයි.

ශ්‍රී ලංකාවේ දේශීය විදේශ විනිමය වෙළඳපොළ සඳහා පදනම් විනිමය අනුපාතිකයක් (Reference Exchange Rate) හඳුන්වා දීම

ද්‍රවශීලතාව වර්ධනය කිරීම සහ විනිවිදභාවය ඉහළ නැංවීම සඳහා ශ්‍රී ලංකා මහ බැංකුව දේශීය විදේශ විනිමය වෙළඳපොළ වෙත විවිධ වැඩසටහන් හඳුන්වා දෙමින් සිටියි. ශ්‍රී ලංකා මහ බැංකුව, සියලුම බලපත්‍රලාභී වාණිජ බැංකු සහ ජාතික ඉතිරිකිරීමේ බැංකුව විසින් 2024 වසරේ දී විදේශ විනිමය පිළිබඳ ගෝලීය ප්‍රශස්ත භාවිත සංග්‍රහය (Foreign Exchange Global Code) සම්මත කර ගැනීම දේශීය විදේශ විනිමය වෙළඳපොළ ජාත්‍යන්තර ප්‍රමිතීන්ට අනුකූල කිරීමේ ප්‍රධාන සන්ධිස්ථානයක් විය.

ශ්‍රී ලංකා මහ බැංකුවේ 2026 වසර සඳහා වූ ප්‍රතිපත්ති න්‍යාය පත්‍රයෙහි ප්‍රකාශයට පත් කර ඇති පරිදි, විනිවිද භාවයකින් යුතු, වෙළඳපොළ තත්ත්වයන් නිවැරදිව පිළිබිඹු කරනු ලබන විනිමය අනුපාතික තුළින් මිල අනාවරණය කර ගැනීම වැඩිදියුණු කිරීම සඳහා 2026 වසරේ දී දේශීය විදේශ විනිමය වෙළඳපොළ සඳහා දිනය තුළ දී ගණනය කරනු ලබන විනිමය අනුපාතික හෙවත් පදනම් විනිමය අනුපාතිකය හඳුන්වා දීමට නියමිතය. ජාත්‍යන්තරව පිළිගත් භාවිතයන් අනුගමනය කරමින්,

විශේෂයෙන් මූල්‍ය පදනම් දර්ශකවල විශ්වාසනීය බව, සහ වගවීම සහතික කිරීම සඳහා පුළුල් රාමුවක් සපයන මූල්‍ය පදනම් දර්ශක සඳහා වන ජාත්‍යන්තර සුරැකුම්පත් කොමිසන් සභාවේ (International Organization of Securities Commission) මූලධර්ම වලට අනුකූලව එය සම්පාදනය කර ඇත.

වෙළඳපොළ සැබෑ ක්‍රියාකාරීත්වය පුළුල් පරාසයකින් ග්‍රහණය කර ගැනීම සඳහා ගනුදෙනු පදනම පුළුල් කිරීම මගින් දේශීය විදේශ විනිමය වෙළඳපොළ තුළ පවතින සැබෑ ගතිකතාවයන් මෙම දර්ශකයෙහි සැලසුමට ඇතුළත් වේ. නිරවද්‍යතාවය සහ විශ්වාසනීයත්වය යන දෙකම සහතික කරමින්, විෂමතාවන් ඉවත් කිරීම ඇතුළුව ශක්තිමත් කරන ලද දත්ත වලංගුකරණ ක්‍රියාවලියකින් එය සමන්විත වේ. එ.ජ. ඩොලර් සහ ශ්‍රී ලංකා රුපියල්වලින් සිදුකරන එතැන් (Spot) විදේශ විනිමය ගනුදෙනු සඳහා පහසුකම් සපයන මධ්‍යම සීමිත ඇණවුම් පද්ධතියක් වන, 2025 වසර මුල් භාගයේදී දේශීය අන්තර් බැංකු වෙළඳපොළ සඳහා හදුන්වා දුන්, විදේශ විනිමය ගනුදෙනු ගැලපුම් පද්ධතිය (Foreign Exchange Matching Platform) මේ සඳහා තබන ලද පියවරකි.

ශ්‍රී ලංකා විදේශ විනිමය සංගමය (Sri Lanka Forex Association) සහ ශ්‍රී ලංකා මහ බැංකුව නියෝජනය කරන සාමාජිකයන්ගෙන් සමන්විත දැනටමත් පිහිටුවා ඇති අධීක්ෂණ කමිටුවක් සහිත ස්වාධීන අධීක්ෂණ ව්‍යුහයක් ස්ථාපිත කිරීම හරහා මෙම යෝජිත පදනම් විනිමය අනුපාතිකයේ පාලන විධිවිධාන ශක්තිමත් කරමින් පවතී. ප්‍රායෝගික අදාලත්වය සහතික කිරීම සඳහා ජාත්‍යන්තර මූල්‍ය අරමුදලෙහි තාක්ෂණික සහාය ලබා ගැනීම, අනෙකුත් රටවල දැනුම සහ අත්දැකීම් උපයෝගී කර ගැනීම මෙන්ම, දේශීය විදේශ විනිමය වෙළඳපොළ පාර්ශවකරුවන් සමග සාකච්ඡා කිරීම මගින් ශ්‍රී ලංකා මහ බැංකුව මෙම වැඩපිළිවෙල තවදුරටත් ශක්තිමත් කළේය.

යෝජිත පදනම් විනිමය අනුපාතිකය මගින් ඉදිරි ගනුදෙනු, හුවමාරු ගනුදෙනු සහ විකල්ප ගනුදෙනු (Forwards, Swaps, Options) වැනි අවදානම් කළමනාකරණ මෙවලම් සංවර්ධනය කිරීමට පහසුකම් සැලසෙනු ඇතැයි අපේක්ෂා කෙරේ. තවද, ජාත්‍යන්තර ප්‍රමිතීන්ට අනුකූල වීම හරහා, වෙළඳපොළ විශ්වාසය ශක්තිමත් කරන අතරම, වෙළඳපොළ තත්ත්වයන් පිළිබඳ පැහැදිලි සංඥාවක් ලබා දීම මගින් මුදල් හා විනිමය අනුපාතික ප්‍රතිපත්ති සම්ප්‍රේෂණය කිරීමේ ක්‍රියාවලියද තවදුරටත් වැඩිදියුණු කරනු ඇත.

සමෝධානය

දේශීය විදේශ විනිමය වෙළඳපොළෙහි නිසි ක්‍රියාකාරීත්වය මෙන්ම පුළුල් සාර්ව ආර්ථික රාමුවෙහි ක්‍රියාකාරීත්වය සඳහා කාර්යක්ෂම මිල අනාවරණය කිරීමේ ක්‍රියාවලියන් අත්‍යවශ්‍ය වේ. එබැවින් විනිවිද භාවයකින් යුතු සහ මනා පාලනයකින් යුක්ත වෙළඳපොළ ක්‍රියාවලියක් හරහා මිල තීරණය වන බව සහතික කිරීම ඉතා වැදගත් වේ. මිල අනාවරණය කිරීමේ ක්‍රියාවලිය ශක්තිමත් කිරීම සහ දේශීය විදේශ විනිමය වෙළඳපොළ තවදුරටත් පුළුල් කිරීම සඳහා ශ්‍රී ලංකා මහ බැංකුව දැනට ක්‍රියාත්මක කරන ප්‍රතිසංස්කරණ වැඩපිළිවෙල මගින් ඉහළ දායකත්වයක් සිදු කරන අතර, මෙම පියවර ශ්‍රී ලංකාවේ තිරසාර සැබෑ ආර්ථික ක්‍රියාකාරීත්වයට සහාය වනු ඇතැයි අපේක්ෂා කෙරේ.

අමුතු මූලාශ්‍ර

1. Bank for International Settlements (2023) 'The Foreign Exchange Market', BIS Working Papers, No. 1094.
2. Bloomberg (2025) 'Foreign Exchange Market in Sri Lanka Chooses Bloomberg FXGO's Electronic Matching System for the Interbank Foreign Exchange Market', Press Announcement, March 2025.
3. International Monetary Fund (2024) Sri Lanka: Staff Report for the Third Review Under the Extended Fund Facility. IMF Country Report No. 24/161.
4. International Organization of Securities Commissions (2013) Principles for Financial Benchmarks: Final Report, FR07/13. Madrid: IOSCO.
5. Osler, C.L., Mende, A. and Menkhoff, L. (2011) 'Price Discovery in Currency Markets', Journal of International Money and Finance, 30(8), pp. 1696–1718.
6. Rosenberg, J.V. and Traub, L.G. (2009) 'Price Discovery in the Foreign Currency Futures and Spot Market', Federal Reserve Bank of New York Staff Reports, No. 262.

